

Ilanngussaq Siulittaasuuffeqarnermi suliniutit

**Danmarkip Nunani Avannarlerni
Ministerit Siunnersuisoqatigiivini
2020-mi siulittaasuuffeqarnera**

**Nunani Avannarlerni
Ministerit Siunnersuisoqatigiivi**

Takorluuinnermit piviusumut – nunani isorliunerusuni siunissami nukissiuteqarnikkut aaqqiissutissat

Nunani avannarlerni suleqatigiinnermi anguniagaq tassaavoq Nunat avannarliit nunarsuatsinni peqataatitsilerfiulluarnerpaaq piujuaannartitsinerpaarlut. Tamanna iluatsissappat sumiiffinni tamani nukissiutit mingutsitsinngitsut atorlugit ikaarsaariarnerit pillugit suliaqarnissat pingaaruteqarput. Nunani avannarlerni innaallagissamik niuerneranni ataavartumik nukissiuteqarnermut atuutilersitsinissaaq aalajangiisuussaaq. Danskit siulittaasuutitaqarnerminni nunanut avannarlernut ingerlatsinnermi periusaasut nunani nunat avannarliit avataaniittunut nukittoqqutinngortinniarpaat.

Aallaqqaammut Nunani Avannarlerni Nukissiuteqarnermi Ilisimatusarfik (NEF)-imi suliniutini misilittakkat nunani avannarlerni qeqertani ilisimasanut attaveqaqatigiinni ataatsimut katersorneqassapput, taamaallilluni maanna suliaareersunut ineriartuutaasinnaaqullugit. Qeqertani taamatut allannguineq nunarsuarmi suliaqarnermut Parisimi isumaqatigiissutit, aammalu nunarsuarmioqatigiit anguniagaanni 7, 11, 12, 13 aamma 17 anguneqarnissaannut pingaaruteqarpoq. Taamaattumik attaveqaqatigiit nunarsuarmioqatigiinnut siammarterissapput tassuunalu Nunat Avannarliit aaqqiisarnerinut ingerlaatsit inuiaqatigiinnut annikitsunut, ilaatigut suliniutip isumai angusaallu neqeroorutigisinnaassallugit. Suliniutit ingerlareernerata avataatigut suliniut NEF-ip iluani attaveqaqatigiinnit ingerlatiinnarneqassasoq anguniagaavoq.

Aappaattut qeqertarmiut anguniagaasa angunissaanut unammilligassat suussusersinissat aaqqiissutissanullu suliniut tapertaassaaq. Innaallagissamut aaqqiissuussinerit nukissiuteqarnerup niverutiginissaanut amerlanertigut eqaatsuunissaannut annikippallaartarnerat immikkut ukkatarineqassaaq. Innaallagissamut aaqqiissuussinerit eqaannerusut aningaasartuutikinnerusullu ineriartortinnissaannut naatsorsueriaatsit misissuinikkut ingerlanneqassapput.

Ilisimatusarneq taanna tunuliaqutaralugu suliniutip taassuma naatsorsueriaatsit pingajussaanik takusassiaralugu suliniummi annertuuni marluusuni misilinneqassapput. Aappaata angallatit innaallagiartortut, pingaartumik biilit innaallagiartortut, aammali angallatit umiarsuillu atornerisigut angallannikkut sungiussiassuseq qimerluussavaa. Aappaata kiassarnikkut ingerlaatsit ukkatarissavai, tassani kiassarnermut milluaasut aqunneqarnerat, imaluunniit annertuumik kiassarnikkut ingerlaatsit qitiusumik milluaasullit ukkatarissallugit.

Siulittaasuinnermi suliniutissat nunani avannarlerni inuiaqatigiit qeqertani, aammalu nunani isorliunerusuni tikikkuminaatsuni najugallit nukittuumik attaveqaqatigiinnerit ingerlannerisigut, taamatullu nukissiutinik ataavartunut nuunniarnermut unamminarsinnaasut ukkatarinerisigut ataatsimoortissavaat, tassuunakkullu nunat avannarliit nukittorsassallugit.

PROJEKTI NUNARSUARMIOQATIGIIT ANGUNIAGAANI UKU TAPERTAAPPUT

Nunat Avannarliit immamut sineriallit piujaannartitsisumik ineriartornerat

Nunani avannarlerni inuiaqatigiit imaanut sineriallit atuilluartuunikkut ineriartornissaat suliniummi ukkatarineqarpoq. Nunani avannarlerni inuiaqatigiit immamut sineriallit imaanit isumalluutit pinngitsoorsinnaannginnerat oqaluttuarisaanikkut ataatsimoorfigaat. Piffissalli ingerlanerani pinngitsuisinnaannginnerat annertuumik allannguuteqarpoq, tamannalu aamma pissuteqarpoq inuiaqatigiit imaanut sineriallit aningaasaqarnikkut, politikkikkut, ataatsimut kultureqarnikkut annertuumik allanngortoqarsimanerani.

Inuiaqatigiit imaanut sineriallit meerartaasa inuusuttaasalu inuiaqatigiinni taakkunani siunissaqarsinnaanerani qanoq ililluta qulakkiissavarput? Inuiaqatigiit ikittunnguit immat sineriaani palikkuminaassinnaasunilu inissisimakkajupput, inuiaqatigiit agguataarnerannik arlalitsigut unaminartortallit innuttaasullu utoqqaliartortut, inuusuttaat illoqarfinnut anginerusunut nutserput. Nunani avannarlerni ataqatigiinnerit annertuut iluatsinneqassappata piujaannartitsineq aallaavigalugu ineriartortitsineq siunissami qulakkeertariaqarparput.

Suliniuummi anguniagaavoq ataatsimut isiginnittaaseqarluni aammalu nunani avannarlerni suleqatigiinneq aqutugalugu immamut isumalluutit aqunnissaannut, aammalu aningaasarsiornikkut aalisakkat qanoq pitsaanerpaamik atorluassanerigut taamatullu avatangiisit toqqissisimanartut peroriartorfigalugillu suliffiginissaannut ataavartumik inissiiinnaq.

Inuusuttut nammineersinnaanermik upperinnilernissaannut nukittorsarusuppagut, taamaalillutik inuiaqatigiinnut pitsaasumik tunniussaqaarnissaat angujumallugu. Inuusuttut

imaanut attaveqarnerannut misiginerat annertusarneqassaaq, taamaalilluni imaani suliaqarnermi, isumalluutit atuilluartuunissaq siunertaralugu ingerlannissaannut soqutiginnilersissallugit.

Tamatununga toqqammaviliisussanik suliniutit ilaattut pingasut ingerlanneqassapput:

1. Nunat Avannarliit Inuiaqatigiit Immamut sineriallit aalisakkanik assigiinngitsunik atorluannaat (NorSustain):

Nunat avannarlerni imaanut ilisimatusarfii assigiinngitsut suliniuteqarnikkut atuilluarnikkut aalisarnikkullu patajaatsumik isumalluutit aqutsineq qulakkiissavaat. Ilisimatusaqatigiit nunat avannarliit attaveqatigiivi aqutugalugit nunani avannarlerni ilisimatusarnikkut inuiaqatigiinnut iluaqutaasussatut pisariaqartinneqartut siunissami qulakkeerneqaarnissaat isumagissavaat.

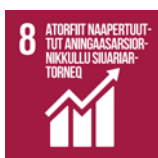
2. Nunani avannarlerni inuiaqatigiit immamut sineriallit atuilluartuunikkut pingaartitaat (NorValue):

Ullutsinni Nunat Avannarliit inuiaqatigiinni imaanut sineriallini imaani pisuussutsit naleqarnerulersinnissaannut atuilluarnikkullu ineriartortinnissaata siunissamut qulakkeernissaat suliniuummi siunertaavoq.

3. Immami isumannaallisaaneq (NorSafe):

Nunani avannarlerni imaatigut ajunaarnerit ajoqusernerillu ikilisarnissaat anguniarneqarpoq, tassani nunani avannarlerni meeqqat atuarfiini atuartut 13-nit qummut ukiullit immami angalanermut tunngaviummik ilisimasassaat saqqummiunneqartassapput. Tassani ilinniartitsinikkut namminerlu misileraanikkut ingerlanneqartassapput.

PROJEKTI NUNARSUARMIOQATIGIIT ANGUNIAGAANI UKU TAPERTAAPPUT

Nunani Avannarlerni Inuusuttut Atuilluartuunermi ataatsimoorfillit

Ukioq 2030-mut piujuaannartitsisussamik ineriartortitsiniarneranut FN-ip nunarsuarmioqatigiinnut anguniagaanni nunani avannarlerni nunat tamarmik pisussaaffeqarput. Atuilluartuunermik ineriartortitsinermut ingerlaarnermi inuusuttut peqataatinnaasaat pingaaruteqarpoq, taamaattumillu nunat avannarliit ataatsimut pisussaaffeqarput inuusuttut sinaakkutitigut, piginnaasat ineriartortinnissaannut aammalu tamat oqartussaaqataaneranni peqataanissamut taamaattumik pitsaasumik atuilluarnikkullu inooriaaseqarnissamut neqeroorfiginissaat ataatsimut akisussaaffiuvoq.

Nunat Avannarliit amerlasuutigut assigiiffeqarput. Tamanna aamma nunani avannarlerni inuusuttut pisortat ingerlatsinerannut tatiginninnerat, atugarissaarnikkut naligiisitaanikkullu misigisaqartut, qaffasissumik ilinniagaqartut sumiiffinnullu illuatungitut nunarsuarmioqatigiit ajornartorsiutaannik aallussisut. Ilutigaluguttaaq ajoraluartumik Nunani Avannarlerni pingaartumik arnat atugarissaanngitsuunerat annertusiartorpoq. Tassaasinnaapput inuusuttut sinissaaleqisartut, imminnut tatiginnerat appassissoq pisinnaasaminnullu upperinningsut, atuariatunngitsoortartut, qinngasaartittartut inuillu qarasaasiakkut naapittarfiini kanngutsaatsuliorfigitittartut. Taamaattumik nunani avannarlerni inuusuttut amerlialuttuinnartut kiserliornermik "avataaniittutullu misigisimasalersinnaapput.". Soq inuusuttut amerliartuinnartut ingerlanerlunnerat paasisaqarfigisariaqarparput, taamatummi ingerlanerup napinissaa pisariaqartipparput, taamatut atuilluartuunermik akuutitsinermillu inuiaqatigiit ingerlatissagutsigit.

Taamaattumik nunani avannarlerni arnat angutillu peqataanerulernissaat ataatsimut isigalugu inuusuttut tamat oqartussaaqataasutut,

kuluturikkut suleqataanikkut tarnikkullu pitsaasumik atugaqarlutik innuttaaqataanissaat anguniarneqarpoq. Ilisimasat piginnaasallu qaffassarniarlugit sullissisut inuusuttunik attaveqartut atuafinni avataanilu inissaqartinnissaat nukittorsarneqassaaq, taamaalilluni inuusuttut akornanni atuilluartuunikkut ataatsimoorussinerup annertusarnissaannut tapertaassammat. Suliniutittaaq avataaniittutut misigisimasut apparsarnissaat, tarnikkullu atugarissaarnerup ataatsimut nunat avannarliit akimorlutik ataatsimoorfeqarnerup nukittorsarnissaannik siunertaqartoq, tamannalu nunat avannarliit akimorlutik peqqinnissaqarnikkut inooqatigiinnikkullu suliaqartut suleqatigiinnerat nukittorsarneqassaaq.

Allannguissamut atuilluartuunermillu ineriartornissami inuusuttut pingaarutilittut inissisimanerat suliniummi qitiusutut inissisimavoq, tassani inuusuttut kattuffii inuusuttuniillu inuusuttunut attaveqatigiinneq nukittoq suliniutit iluatsinnissaanut pingaarutilerujussuupput. Inuusuttunik peqatigiiffiit ingerlanneranni peqataakajunngitsunik akuutitsinissaaq aamma ukkatarineqarpoq.

Nunani avannarlerni inuusuttut atuilluartuunikkut ataatsimoorneranni makku aqqutigineqassapput:

1. Nunat avannarliit ilinniartitsissutissanik periutsinillu piginnaanngorsarnerni ataatsimut ingerlatsissapput, taamatuttaaq inuusuttut tamat oqartussaaqataaneranni peqataanissaata nukittorsarneqarnissaat, taamatullu nunat avannarliit ilinniarfeqarfiini ilinniartitsisut piginnaasaasa sungiusarnissaasa nukittorsarneqarnissaa nunani avannarlermiunit neqeroorutigineqassaaq.

2. Nunani avannarlerni inuusuttut
oqaloqatigiittarfiannik inuusuttut
ataatsimoorlutik ataatsimiiffigisartagassaannik
tassungaluunnit assingusunik ingerlatsineq,
taamaalillutik nunani avannarlerni
inuusuttut tamat oqartussaaqataaneranni
oqaloqatigiinnerit nunanilu avannarlerni
inuusuttut tamat oqartussaaqataaneranni
inooqataanerat kulturikkullu peqataanerat
nukittorsarneqassapput.
3. Nunani avannarlerni arnat angutillu
inuusuttut akornanni tarnikkut
atugarliornerit pinaveersimatinniarlugit
nunani avannarlerni nunat ataatsimoorlutik
suleqatigiissutigineqassaaq, ilaatigut
atugarliuutinut pissutaasut, ilaatigut
inooqataanikkut peqqinnissakkullu meeqqanut
inuusuttunullu tarnikkut atugarliuuteqartunut
ataqatigiinnerit.

Suliniut pingaartumik FN-ip
nunar-suarmioqatigiinni anguniagaannut
ingerlatsinermi nunat avannarlernut pingaartumik
attuumassuteqarput, maannalu Nunat Avannarliit
Ministeriisa Siunnersuisoqatigiivini suliat
ingerlanneqartut ingerlateqqinneqarput, tassani
inuusuttut attaveqatigiinnissaannut nunanilu
avannarlerni inuusuttut inooqataanerannut
annertusaanerulluni.

PROJEKTI NUNARSUARMIOQATIGIIT ANGUNIAGAANI UKU TAPERTAAPPUT

Nunani Avannarlarni Ministerit
Siunersuisoqatigiivisa
Nordens Hus
Ved Stranden 18
1061 København K
www.norden.org

PolitikNord 2019:753
ISBN 978-92-893-6338-9 (PDF)
<http://dx.doi.org/10.6027/PN2019-753>